

Copyright © 2017 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Kasım 2017 • 5(13) • 169-189

ISSN 2147-8473
 Başvuru | 30 Eylül 2017
 Kabul | 19 Kasım 2017

Türkiye’de Kırsal Gençlik Açısından İstihdam ve Tarımsal İstihdamın Geleceği

*Müge K. Davran**

*Burhan Özalp***

*Naciye Tok****

*Burak Öztornacı*****

Öz

Tarım sektörü ve kırsal nüfus Türkiye ekonomisinde gittikçe azalan paylarına rağmen sosyo-ekonomik olarak oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra kırsal nüfus için tarım halen önemli bir istihdam alanı olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, özellikle son yıllarda, tarım sektörünün içinde bulunduğu sosyo-ekonomik sorunlar, uygulanan tarım politikaları, AB uyum süreci, iklim vb. faktörlerin olumsuz etkileri, üreticileri tarımdan kopma aşamasına getirmekte; özellikle üçüncü ve genç kuşakta tarımı terk etme eğilimleri oldukça yüksek düzeye ulaşmaktadır. Yine kırsal kesimde tarımın meslek olarak tercih edilmemesine bağlı olarak, gençlerin iş ve eğitim amaçlı köyden göçleri ve sonuçta gençler tarafından tarımın terk edilme eğiliminin artması, hemen her bölgede karşımıza çıkan ve süregelen önemli bir sorundur. Bu durum önümüzdeki yıllarda, zaten hâlihazırda yaşanan ve oldukça yüksek olan genç işsizlik oranlarını artıracak olup; buna bağlı olarak uzun vadede tarımda kendine yeterliliğin azalmasına, tarım topraklarının amaç dışı kullanımına, yerinde kırsal kalkınma hedeflerinden uzaklaşmaya ve sonuçta yine işsizliğe neden olacaktır. Bu döngü ise birbirini karşılıklı olarak etkilemeye devam edecektir.

Bu çalışmada ilk olarak Türkiye’de tarımsal istihdam açısından tarım sektörünün ve kırsal gençlerin bu konudaki önemi vurgulanmıştır. Daha sonra kırsal gençlik açısından istihdam rakamları ikincil verilere bağlı olarak incelenmiş; kırsal gençlerin istihdam alanları ve mevcut istihdam politikaları kırsal gençler açısından değerlendirilerek kırsal gençlerde işsizliğin ve tarımın terk edilme nedenleri ortaya konmuştur. Son olarak istihdam ve kırsal gençlik açısından geleceğe dönük senaryolar ve SWOT analizi yapılarak öneriler sunulmuştur.

Genç kuşağı kırsalda tutacak doğru istihdam ve sosyal politikaların uygulanması tarımsal istihdam, tarımsal üretim ve özellikle kırsal gençlerin istihdamı ve yerinde kalkınma açısından oldukça önemli olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, Tarımsal İstihdam, Kırsal Gençlik, Genç İşsizliği, SWOT Analizi.

* Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Sarıçam, Adana, mkantar@cu.edu.tr,

** Araştırma Görevlisi, Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Sarıçam, Adana, bozalp@cu.edu.tr,

*** Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Atça Meslek Yüksekokulu, Sultanhisar, Atça, naciye.tok@adu.edu.tr,

**** Araştırma Görevlisi, Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Sarıçam, Adana, boztornaci@cu.edu.tr,

Abstract

Although decreasing proportion of rural population and agriculture in Turkish economy, it is still important as socio-economic. In addition, it remains an important employment area for the rural population. However, especially in recent years, socio-economic problems in the agricultural sector, applied agricultural policies, EU harmonization process, negative effects of the factors like climate, etc. bringing the producers to the stage of breakage from agriculture and tendency of abandonment of agriculture by the third and young generations is increasing day by day. Due to the increasing interest in education in rural areas and the preference of agriculture as a last choice for profession, the migration of young people to work and education for agriculture and the tendency of abandonment of agriculture by young people are very important problem that we face. This situation will greatly increase the youth unemployment rates that already exist and very high in the coming years. Depend on this situation some problems will occur like decreasing of self-sufficiency in agriculture, destructive use of agricultural land, deviation from local agricultural development goals and again unemployment of rural youth. This cycle will continue to affect each other mutually.

This study first emphasized the importance of agriculture sector and rural youth in terms of agricultural employment in Turkey. Then the employment figures in terms of rural youth were examined depending on the secondary data; the employment areas of rural youth and the current employment policies were evaluated in terms of rural youth and the reasons for the abandonment of agriculture and unemployment of rural youth have been revealed. Last, scenarios and the SWOT Analysis for the future regarding rural youth in terms of employment were given and suggestions were made. The application of the right employment and social policies to keep the young generation in the rural area will be very important in terms of agricultural employment, agricultural production and employment and rural development, especially for rural youth.

Keywords: Employment, Agricultural Employment, Rural Youth, Unemployment of Young, SWOT Analysis.

Giriş

Tarım, zengin toprak kaynakları, biyolojik çeşitlilik, elverişli iklim ve jeolojik şartlardan dolayı Türkiye için her zaman önde gelen bir sektör olmuştur. Tarım sektörü nüfusun büyük çoğunluğunun gıda ihtiyaçlarını karşılayarak Türkiye'yi dış kaynaklara bağımlı olmaktan korumakta, tarıma bağlı diğer sektörlerin ham madde tedarikini de gerçekleştirerek Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişiminde çok önemli bir rol oynamaktadır (Anonim, 2013/a). Bunun yanı sıra kırsal nüfus için halen önemli bir istihdam alanı olmaya devam etmektedir. Türkiye'de toplam nüfus 2016 yılı itibarıyla 79.8 milyon kişi olup bunun % 92.3'ü kentsel % 7.7'si kırsal nüfustür (TÜİK, 2017/a). Bununla birlikte kırsal nüfus oranının aslında daha yüksek olduğu bilinmektedir. Bunun nedeni 2012 yılında kabul edilen ve Büyükşehir Belediye Statüsünü düzenleyen 6360 sayılı kanun (RE-GA, 2012) ile kırsal nüfus oranının 15 puan birden düşmesidir. 2012 yılında % 22.7 (TÜİK, 2013) olan kırsal nüfusun beş yıl içinde % 7.7 olması mümkün olmayıp; kentsel nitelik kazanan söz konusu kırsal alanlar ise sosyo-ekonomik ve mekânsal olarak gerçek anlamda bir kentselliğe sahip değildir. Dolayısıyla kırsal nüfus Türkiye'de halen sosyo-ekonomik olarak oldukça önemli bir işleve sahiptir. Ancak tarımsal istihdam rakamları günden güne düşmektedir. 2016 yılı itibarıyla, kırsal nüfus oranının azalmasına rağmen, istihdamın % 20'si tarım sektöründe olup; özel-

likle tarımsal istihdam rakamları 1930'lu yıllardan günümüze değin oldukça düşüş göstermiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Yıllara Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Yıllar	Tarım	Diğer Sektörler		
1930	88	12		
1940	86	14		
1950	84	16		
1960	70	30		
1970	60	40		
1980	51	49		
Yıllar	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmet
1990	47	16	5	32
2000	36	18	6	40
2010	23	21	7	49
2013	21	21	7	51
2014	21	21	7	51
2015	21	20	7	52
2016	20	20	7	54

Kaynak: TÜİK, 2017/a

Tablo 1'e göre tarımda önemli derecede istihdam kaybı görülmektedir. Tarımsal istihdamın, tabi ki sanayileşmeye ve ekonomik kalkınmaya bağlı olarak azalma eğilimine girmesi beklenmekle birlikte tarımın bu kadar önemli ve kendine yeterli üretimi sağladığı ülkemizde yine de bunun sorgulanması gereklidir. Ayrıca 1960'lı yıllardan günümüze her 5 yılda bir yenilenen kalkınma planlarımızda tarım sektörü hala önemli bir yer almaktadır. Son plan olan 10. Beş yıllık kalkınma planında, "Küresel Gelişmeler ve Eğilimler, Türkiye Etkileşimi Bölümünde (67. Madde; s:14) " üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve verimliliğin artması durumunda dünya fiyatları üzerinde seyreden gıda fiyatlarımızın düşebileceği ve bunun da dış pazarlara ihracat açısından potansiyel yaratacağından bahsedilmektedir (Anonim, 2013/b). Bu durum göz önünde bulundurulmamaktadır

Tarım önemine rağmen, özellikle son yıllarda, tarım sektörünün içinde bulunduğu sosyo-ekonomik sorunlar, uygulanan tarım, istihdam ve eğitim politikaları, AB uyum süreci, iklim vb. faktörlerin olumsuz etkileri, üreticileri tarımdan kopma aşamasına getirmekte; özellikle üçüncü ve genç kuşakta tarımı terk etme eğilimleri oldukça yüksek düzeye ulaşmaktadır. Kırsal kesimde eğitime olan ilginin artmasına ve tarımın meslek olarak tercih edilmemesine bağlı olarak, genel bir ifadeyle itici ve çekici unsurlar nedeniyle, gençlerin iş ve eğitim amaçlı köyden göçleri ve sonuçta gençler tarafından tarımın terk edilme eğilimi-

nin artması, hemen her bölgede karşımıza çıkan ve süregelen önemli bir sorundur. Değişik bölgelerde yapılmış alan araştırmaları da bu durumu desteklemektedir (Kantar, 2000; Bıçkı, 2011a; Bıçkı, 2011b; Davran ve ark, 2015). Tarımın terk edilmesiyle beraber gençler kente yerleşmeye çalışmakta, ancak çoğunlukla eğitimsiz ve vasıfsız olmaları nedeniyle mevcut istihdam imkânlarından da yararlanamamakta, kısa sürede işsiz kalmakta ya da süresiz ve güvencesiz çalışmaktadırlar. Son yıllarda köyde ikamet eden gençlerin köye yakın sını işlemlerde ya da hizmet işlerinde ücretli işçi olarak çalışmaları söz konusudur (Özüğurlu, 2011). Işık ve Pınarcıoğlu (2009) tarafından yapılan ve İstanbul'un Sultanbeyli ilçesini yoksulluk açısından inceleyen bir saha çalışmasında, Türkiye kentleşmesinde gerek İstanbul gerekse Sultanbeyli için ucuz işgücü sağlayan olgunun Güneydoğundan yapılan travmatik göçler olduğu vurgulanmıştır. Aynı çalışmada işgücü piyasası da incelenmiş ve 12 yaş üzeri çalışmayanlar arasında en önemli grubu %46 ile ev kadınlarının oluşturduğu belirtilmiş; 12-18 yaş arasındaki gençlerin sadece %53'ünün öğrenci olduğu ve geri kalanlar içinde özellikle erkeklerin ucuz emek gücü olarak işgücü piyasasında (inşaat, tekstil ve perakende) yer aldıkları saptanmıştır. Özüğurlu'ya göre (2011) köylerde 30 yaş altı aktif işgücünün ana yönelimi tarım dışı istihdam yönündedir ve tarımsal üretim gittikçe orta yaş üstü bir etkinlik halini almaktadır. Bu yönelimin temel gerekçesi ise tarımsal üretim ile tarım dışı ücretli istihdamın «risk» algısı bakımından kıyaslanmasıdır.

Genç işsizlik sorununa bakıldığı zaman genel işsizlik sorununa oranla daha karmaşık bir yapı karşımıza çıkmaktadır (Bayraktar ve İncekara,2013). Bunun yanı sıra gençler, özellikle istatistiklerde ve politikalarda, kırsal ve kentsel olarak ayrılmayıp bütün olarak ele alındıkları için de sorunlar tam olarak belirlenememekte ve çözüm üretilememektedir.

Türkiye tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ciddi bir işsizlik sorunu ile karşı karşıyadır. Türkiye'yi gelişmiş bazı ülkelerden ayıran ve bu sorunun daha ciddi boyutlara ulaşmasına neden olan etkenler ise; ülkede işsizlik içerisinde özel bir alan olan genç işsizlik oranlarının oldukça yüksek olması ve Türkiye'nin ağırlıklı olarak genç nüfus yapısına sahip olmasıdır.

Tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ve yerinde kalkınmanın sağlanabilmesi için kırsal nüfusun ve özellikle gençlerin tarımda ve kırsal alanlarda oluşturulacak tarıma dayalı sanayide istihdam edilmeleri oldukça önemli olup; bu durum kırsal nüfus ve gençler için yerinde kalkınmanın anahtarı olabilecektir. Bu nedenle kırsal gençlerin istihdamla ilgili mevcut durumlarının ve sorunlarının araştırılması, tartışılması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de ihmal edilen kırsal gençliğin istihdam sorunlarını ele almak ve alan çalışmalarından elde edilen gözlem ve verilere göre konuyu tartışarak öneriler yapmaktır. Bu amaçla öncelikle tarımın Türkiye için önemin ortaya konmuş; konuyla ilgili kavramlar tanımlanmış; kırsal gençlerle ilgili istihdam ve işsizlik istatistiklerinin mevcut durumu incelenmiş; istihdam politikalarına değinilmiş; işsizliğin nedenleri, kırsal alanların ve tarımın terk edilme eğilimleri ortaya konmuş; kırsal gençlik ve istihdam açısından SWOT analizi yapılarak öneriler geliştirilmiştir.

Tarımın Önemi ve Tarımsal İstihdamın Türkiye İçin Önemi

Önemli bir tarım ülkesi olan Türkiye tarımsal üretimde dünyada belli başlı ürünlerde önde gelmektedir. Fındık kiraz incir gibi ürünlerde dünya üretimde birinci paya sahip iken, kavun, kayısı, karpuz, hıyar, haşhaş (tohum) ile ikinci, mercimek, antep fıstığı, vişne, ayva, kestane, biber, fasulye (taze) ile üçüncü sırada yer almaktadır. Ancak bu başarılarla rağmen tarımın geleceği açısından belli başlı sorunlar artarak devam etmektedir. Öncelikle tarım alanları hızla daralmaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB, 2017/a) kayıtlarına göre 1990 yılında 27,856 bin hektar olan tarım alanları yaklaşık % 15 oranında kaybedilerek 2016 yılında 23,763 bin hektara gerilemiştir. Bu durum ile arasında rahatlıkla korelasyon kurulabilecek durum ise kırsal nüfusun hızla azalmasıdır. 1990 yılında kırsal nüfus oranı % 41 iken 2012’de % 23’e gerilemiştir. Yasa değişikliği nedeniyle 2016 yılında ise bu oran yaklaşık % 8 olarak gerçekleşmiştir. 1990-2012 yılları arasındaki dönem ele alındığında kırsaldaki nüfus kaybı % 26’dır (TUİK, 2017/b).

Türkiye’de çiftçi eline geçen fiyatlarla girdi fiyatları arasındaki makasın giderek açılması tarımsal üretimi daha zorlu hale getirmektedir. Türkiye tarım alanları içinde % 49 ile en büyük payı tahıllar almaktadır. Toplam tahıl alanları içerisinde ise % 67’lik pay ile ilk sırada buğday yer almaktadır (TMO, 2017). Gıda egemenliği ve güvenliği açısından da önemli olan buğdayın ürün girdi pariteleri incelendiğinde ciddi bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 2002 yılında verilen tarımsal desteklerle birlikte 1 kg buğday ile 1.69 kg gübre alınabilirken 2014 yılında 1.27 kg gübre alınabilmiştir. Yine 2002 yılında verilen tarımsal desteklerle birlikte 1kg buğday ile 0.27 lt mazot alınabilirken, 2014 yılında 0.22 lt mazot alınabilmiştir. Benzer ürün girdi pariteleri düşüşleri, mısır, ayçiçeği, çeltik, pamuk, süt, kırmızı et gibi birçok üründe görülmektedir (GTHB, 2017/b). Paritelerin bu şekilde çiftçiler aleyhine gelişmesinde şu konuya dikkat çekmekte fayda bulunmaktadır. 1976-86 döneminde kimyasal gübre ihtiyacının % 86’sını tek başına sağlayan TZDK, Dünya Bankası’yla yapılan tarım sektörü uyum kredisi çerçevesinde 1986 yılında gübre sağlama ve dağıtımını serbest bırakılmıştır. Bu hamle ile kurumun kısa sürede pazar payı %15’in altına, 1993 sonrasında yok denecek düzeye gelmiş ve 1998-2003 yılları arasında ise tamamen özelleştirilmiştir. Yine Özelleştirmeler kapsamında 2004 yılında yapılan ihalelerle TÜGSAŞ’ın en büyük kuruluşu olan Gemlik Gübre Yılyak Yakıt’a, İGSAŞ ve Kütahya Gübre Yıldız Entegre’ye; 2005 yılında yapılan ihale ile Samsun Gübre Tekfen Holding’e bağlı Toros Gübre’ye satılmıştır. Özelleştirmeler öncesinde sektörün en büyük kuruluşları % 29 pay ile bir kamu kuruluşu olan TÜGSAŞ ve % 26.5’luk pay ile Tekfen Holding’e bağlı Toros Gübre olmuştur. Gübre sektöründeki kamu kuruluşlarının özelleştirilmesiyle milyonlarca çiftçinin temel üretim girdilerinden birisini oluşturan gübre fiyatları birkaç tekelci şirket tarafından belirlenir hale gelmiştir (Oral, 2013). Devletin neoliberalleşmesi, yani girdi ve ürün piyasalarından çekilmesi, tarım kredisi piyasasını bankalara terk etmesi, tam da anlatılan eşitsiz ilişkiye izin veren ortamı yaratmaktadır. Küçük üretici piyasadaki büyük ve çoğunlukla da tek alıcı veya satıcı konumunda olan şirketlerle karşı karşıya gelmekte; onların dayattığı fiyatları ve koşulları kabul etmek zorunda kalmaktadır. Yani, küçük üretici ücretli işçi olmadan

da kapitalist ilişki ağlarının (network) içine girerek sömürülebilmektedir (Keyder ve Yenil, 2013). Durumun böyle olması nedeniyle, çiftçiler açısından tarımın sürdürülmesi dış borçlanmaya bağlı olmaktadır. Bu nedenle de 2012-2016 yılları arasında kullanılan tarımsal kredilerde çok hızlı bir artış olmuştur. 2004 yılında 2.4 milyar TL olan kısa vadeli krediler 2016 yılında 21 milyar TL'ye; 2002 yılında 2.5 milyar TL olan orta ve uzun vadeli krediler 2016 yılında 49 milyar TL'ye; 2002 yılında 209 milyon TL olan takipteki krediler 2016 yılında 2 milyar TL'ye çıkmıştır (BDDK, 2017). 2002-2016 yılları arası kullanılan toplam nakdi kredi 5 milyar TL'den 70 milyar TL'ye çıkmıştır. Burada kısa vadeli kredilerdeki önemli artış şu şekilde yorumlanabilir. Girdi maliyetlerinin çiftçiler aleyhine gelişmesi, devletin ürün-girdi piyasasından çekilmesi, çiftçilerin ürün-girdi piyasasını kontrol edenlere karşı yalnız kalması ve Olhan'a (2012) göre de tarımsal desteklerin cari fiyatlarla artarken sabit fiyatlarla azalması gibi nedenlerden dolayı çiftçiler tarımsal üretimi devam ettirmek ya da günü kurtarmak amacıyla kısa vadeli kredilere eğilim göstermektedir. Tohumluk, kimyevi gübre, bitkisel ve hayvansal üretimde ilaç kullanımı, akaryakıt vb. ihtiyaçlar için kullanılan kısa vadeli kredilerin vadeleri en çok 1 yıl olduğu ve sermaye birikimine doğrudan katkısı olmadığı için çiftçilerin tarımsal üretimi borçlanarak devam ettirmesi çiftçiler açısından önemli risk ve tehlikeleri içinde barındırmaktadır. Bununla birlikte tarımsal işletmenin canlı ve cansız demirbaş unsurlarını oluşturan her türlü tarımsal araç-gereç, iş ve irat (gelir getiren) hayvanlarının sağlanması için ve yatırım amacıyla kullanılan orta ve uzun vadeli artışına da temkinli yaklaşmak gerekmektedir. Bu durumun nedenleri arasında tarım alanlarının ciddi şekilde daralması, tarımdaki istihdam oranının gerilemesi, sanayinin yerinde sayması, buna karşın hizmet sektörünün payının giderek artması, tarımsal dış ticarete önemli açık verilmesi gösterilebilir.

Tarımda gelineen noktada kırsaldaki gençlerin gözünde tarımın itibarını yitirmesi tarımı iyi bir yaşam için geçim aracı olarak görmemelerine neden olmaktadır. Buna bağlı olarak gençlerin kırsalda kalması ve tarımda istihdam edilmesi zorlaşmaktadır.

Diğer taraftan tarımın geleceği ve devamlılığı açısından kırsaldaki gençlerin tarım sektöründe devam etmesi önem arz etmektedir. Ülkelerin çiftçi yaş ortalamaları dikkate alındığında, gençlerin tarım sektöründe yer almadığı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde her beş yılda bir yapılan ve en son 2012 yılında yayınlanan rapora göre ortalama çiftçi yaşı 58'dir. 35 yaşın altında olanların oranı % 6 iken, % 61'i 35-64 yaş aralığında, % 33'ü ise 65 ve üstü grupta yer almaktadır (USDA, 2012). Jöhr'ün çalışmasında (2012) ise, Avrupa Birliğindeki çiftçilerin üçte birinden fazlasının 65 yaşın üstünde olduğu ve 35 yaşın altında olanların oranının % 5'den düşük olduğu vurgulanmıştır. Yine aynı çalışmada, Japonya'da ortalama çiftçi yaşının 67 olduğunu belirtilmiş ve benzer eğilimin bütün OECD ülkelerinde olduğunu ifade edilmiştir. Türkiye'de ortalama çiftçi yaşı ile ilgili TÜİK'de doğrudan bir veri olmamakla beraber TÜİK (2016) verilerine göre kırsaldaki yetişkin yaş grubunun (14-65) % 48.3'ünü 40 ile 64 yaş grubundaki kişiler oluşturmaktadır. Bu kişilerin de ağırlıklı olarak tarım sektöründe istihdam edildikleri bilinmektedir. Yıldırım ve Akın (2017) Türkiye'de ortalama çiftçi yaşını 54 olarak bildirmişlerdir. Nitekim değişik alan araştırmaları sonuçlarına göre de tarımsal faaliyetlerle uğraşanların ortalama yaşı yüksektir. Diğer bir

ifadeyle Türkiye'nin medyan yaşı yaklaşık 30 olmakla beraber, araştırma sonuçlarına göre çiftçi yaşları yüksektir. Trakya Kalkınma Ajansı'nın kırsal alanda yaşayan nüfusla yaptığı çalışmaya göre ilgili kırsal nüfusun ortalama yaşı 51.2 olup; bunların % 90'ı çiftçilikle uğraşmaktadır (Anonim, 2013/c). Konya'nın Çumra ilçesinde çiftçilerle yapılan bir diğer araştırmada (Keleş, 2015) ortalama çiftçi yaşı 47 olarak saptanmıştır. Van ilinde çiftçilerle yapılan bir çalışmada ortalama üretici yaşı 46.7'dir (Terin ve Ateş,2010). Adana ili köylerinde yapılan çalışmada ise çiftçilerin % 59.8'inin 46-95 yaş aralığında olduğu saptanmıştır (Kantar,2000). Türkiye'de rakamlar dünya ortalamalarından düşük olmakla beraber yine de dikkat edilmesi gereken bir düzeyde olup gençlerin tarımda olmadığını göstermektedir.

Konuyla İlgili Tanımlar

- **Kırsal Alan:** kırsallık olgusu ekonomik, toplumsal, kültürel ve çevresel nitelikte bir dizi özgül oluşumu içeren bir nitelime olarak kabul edilmektedir (Bakırcı, 2007). DPT'nin (1994) yaptığı tanıma göre kırsal alan, ekonomik nitelikteki etkinliklerin ağırlıklı olarak doğal kaynakların değerlendirilmesine dayandırıldığı; yüz yüze ilişkilerin görece olarak daha yaygın olduğu, yaşama kurallarının büyük ölçüde gelenek ve göreneklere göre biçimlendiği, teknik ve teknolojik gelişmeler ile ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerin görece olarak daha yavaş ve dolayısıyla gecikmeli olarak gerçekleştiği ortamlar kırsal alanlardır.
- **Gençlik:** Sosyolojide, biyolojik bakımdan genç olma durumunu yansıtmaktan ziyade, atfedilmiş bir statü ya da toplumsal düzeyde kurgulanmış bir adlandırma olarak düşünülen bir terimdir (Marshall, 1999). Birleşmiş Milletlere göre ise bağımlı çocukluktan bağımsız yetişkinliğe geçiş dönemi olup; istatistiksel olarak 15-24 yaş grubundaki kişileri kapsamaktadır. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler Örgütüne bağlı birkaç kuruluş, BM'nin de onayladığı, farklı gençlik tanımı kullanmaktadır. Örneğin UNESCO ve ILO 15-24; UN HABITAT 15-32; UNICEF/UNFPA/WHO 10-24 arasını genç birey (10-19 adolesan; 15-24 genç) ve UNICEF ise 18 yaş altını çocuk olarak kabul etmektedir. Sonuç olarak gençlik tanımı özellikle demografik, finansal, ekonomik ve sosyo-kültürel durumlara göre değişebilmektedir (www.un.org) . Gökçe (1984) gençliği hayatını sürdürdüğü ortama göre köy, kent, gecekondu ya da uğraşı alanına göre öğrenci, okumayan, çalışan vb. gençlik olarak sınıflandırmıştır. Bayhan'a göre (2013) gençliği, sadece yaş aralığına göre tanımlamak yetersiz kalmaktadır ve gençlik tanımı daha karışık ve sosyolojik bir boyut içermektedir. Buna göre Türkiye kapsamında 4 temel gruba göre gençlik sınıflandırılmıştır: 1.Eğitim sürecindeki gençlik. 2. Örgün eğitim dışındaki gençlik. 3. Durumu özellik arz eden gençlik. 4. Yurt dışı gençliği.
- **Genç Çiftçi:** 18-40 yaş aralığında kırsal kesimde ikamet eden/etmek isteyen ve tarımsal faaliyet gösteren/göstermek isteyen kişiler (www.resmigazete.gov.tr) .
- **Kırsal Gençlik:** Kırsal kesimde yaşayan, tarım ve/veya tarım dışı faaliyetlerle uğraşan, 15-25 yaş grubundaki bireyleri temsil eden kavramdır. Kırsal kesimin sosyolojik özel-

likleri (erken evlilik, düşük eğitim düzeyi vb.) nedeniyle bu yaş aralığı, değişik kurumlar tarafından 29 veya 32 ye kadar yükseltilmektedir. Bayhan (2013) tarafından yapılan gençlik sınıflandırmasında kırsal gençlik 2. sınıflandırma içinde yani “örgün eğitim dışında kalan gençlik” grubunda yer almaktadır.

Türkiye’de Genç Nüfus, İşsizlik ve İstihdamın Mevcut Durumu

FAO verilerine göre Dünyada (218 ülke) kırsal nüfus oranı gittikçe azalmaktadır. 1950’de % 70 olan dünya kırsal nüfus oranı, 2017 yılı itibariyle % 45’e düşmüştür (FAOSTAT,2017). Türkiye son 10 yılda kırsal nüfus kaybında dünyada dokuzuncu; kırsal nüfus oranı kaybında ise yirmi yedincidir. Kırsal nüfus Türkiye’nin de aralarında olduğu 75 ülke içerisinde azalmaktadır (<http://www.gidahatti.com>).

Dünyada her yıl yaklaşık 40 milyon genç iş aramaya çıkmakta; ancak bunların sadece 3 milyonu için istihdam yaratılabilmektedir (Ryder, 2015). ILO’ya göre hâlihazırda 71 milyon işsiz genç bulunmakta; çalıştığı halde aşırı veya orta düzey yoksulluk içinde yaşayan gençlerin oranı ise % 37.7’dir. Söz konusu oran yetişkinler için % 26 olarak açıklanmıştır. 2015 yılında % 12.9 olan küresel genç işsizliği oranı ise 2016 yılında % 13.1 olmuştur (Kılıç, 2016).

2016 yılı ADNK sonuçlarına göre (TÜİK, 2017/c) Türkiye’de 15-24 yaş arası nüfus oranı % 16.3 olarak açıklanmıştır (12 milyon 989 bin 42 kişi). Aynı araştırmanın sonuçlarına göre 15-24 arası yaş grubunun % 24.0’ı ne istihdamda ne de eğitimde yer almamış olup; erkeklerde bu oran % 14.6, kadınlarda ise % 33.5’tir. 2016 yılında gençlerde işsizlik oranı ise % 19.6 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam yaklaşık olarak her 5 gençten birinin işsiz olduğunu göstermektedir. Genç işsizlerin % 17.4’ü erkek; % 23.7’si ise kadındır. İstihdam edilen gençlerin % 51.1’i hizmetler sektöründe, % 31.3’ü sanayi sektöründe ve % 17.6’sı ise tarım sektöründe yer almıştır. Dolayısıyla gençlerin mevcut istihdam yapılanmasında hem toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem de tarımdan kopuş görülmektedir.

Kırsal Gençlerin İstihdam Alanları

TÜİK istatistiklerinde kırsal gençlerin istihdam alanı ile ilgili doğrudan bir istatistik bulunmamaktadır. Kırsal kesimde yaşayan gençler, özel bir istihdam alanı olmaksızın, tarım ve/veya tarım dışı sektörlerde istihdam edilmektedirler. Tarımsal istihdamda işletme büyüklüğü önemli bir faktördür. Büyük işletmelerde kadınlar ev hanımı statüsü ile tarımsal faaliyetlerde çalışmazken; erkekler üretim ve piyasaya dönük tüm işleri yapmakta ve özellikle orta ve büyük işletmelerde ziraat mühendisi, veteriner vb. kişiler de istihdam edilmektedir. Bu işletmelerde genç aile üyeleri, ağırlıklı olarak erkekler, üniversitelerin ziraat fakültelerinde okuyarak işletmeye katkı sunabilmekte ancak tarım dışı bir iş imkânı bulunduğu takdirde tarım ikinci gelir kaynağı olarak kullanılmaktadır. Küçük işletmelerde ise kadınlar ve erkekler, tarımsal faaliyete toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü çerçevesinde katılmaktadırlar. Tarımdan başka mesleği olmayan, topraksız ya da az topraklı ailelerde ise mevsimlik tarım işçiliği, özellikle kadınlar için, önemli bir istihdam alanı yaratmaktadır.

Tarım dışı istihdam alanlarında, toplumsal cinsiyet ve bölgenin gelişmişlik derecesinin önemli etkisi bulunmaktadır. Genç kadınlar için tarım dışı istihdam imkânı oldukça düşük olup; bölgenin gelişmişlik derecesine bağlı olarak kadınlar hizmet sektöründe çalışabilmektedirler. Gerek kadın gerekse erkekler için hizmet sektöründeki işler genellikle vasıfsız işlerden oluşmaktadır. Bunun dışında kamu sektörü de en çok çalışılmak istenen sektörlerin başında gelmektedir.

TÜİK tarafından hazırlanan işgücü istatistiklerinde genel olarak istihdam alanları (işteki durum) dört başlık altında sınıflandırılmaktadır. Bunlar ücretli veya yevmiyeli çalışanlar; işverenler, kendi hesabına çalışanlar ile ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlardır. Bu sınıflamaya göre 15 yaş üstü nüfusun 2016 yılı oranları sırasıyla % 67.8 , % 4.6, % 17.1 ve % 10.5’tir (TÜİK, 2017/d). 15-24 yaş grubu ile ilgili olarak işsizlik rakamları dışında (işteki durum vb.) işgücü verisi bulunmamaktadır.

TÜİK’in yapmış olduğu sınıflamada “kendi hesabına çalışanlar” kırsal kesimde ücretsiz aile işçiliğini ifade etmektedir. Ücretli ve yevmiyeli çalışanlar özellikle serbest meslek, memurluk, halı-kilim dokuma, parça başı iş vb. işlerde çalışmaktadır. Bunun dışında mevsimlik tarım işçiliği kırsal kesim için çok önemli bir istihdam alanı olmaya devam etmektedir. Özellikle kadınların yaptığı mevsimlik tarım işçiliğinde 12-14 yaşından 70’li yaşlara kadar olan kadınlar yoğun olarak çalışmaktadır.

Kırsal Gençlikle İlgili İstihdam Politikaları

İstihdam politikası, bir ülkede veya bir kuruluştaki izlenen işgücü kullanım siyasetidir (Anonim, 2017). OECD işsizlikle mücadelede izlenen politikaları 7 başlıkta toplamıştır¹. Bunun ilk beşi aktif, diğer ikisi pasif politikalar ve gençlere dönük politikalar aktif istihdam politikaları içinde kalmaktadır (Biçerli, M.K. 2004’den aktaran Ay, 2012). Türkiye’de istihdam ve işsizlik sorununun çözümüne yönelik politikalar Ay (2012) tarafından “gelir desteği yapılarak işsizlik sonuçlarını onarmaya yönelik önlem ve uygulamaları kapsayan pasif politikalar yanında, işsizlerin beceri ve yeteneklerini artırmaya yönelik eğitim programlarını kapsayan aktif politikalar” şeklinde özetlenmiştir.

2000’li yıllara kadar istihdam ve işsizlik sorununa gereken önem verilmemiş, hızla büyüyen bir ekonominin yaratacağı çalışma olanakları ile birlikte sorunun kendiliğinden çözüleceği beklentisi ağırlık kazanmıştır. 2000 yılından sonra KOBİ’lerin istihdam yaratma potansiyellerinden azami ölçüde yararlanılmaya çalışılmış; kadın ve gençlerin istihdamı için emek maliyetine yönelik teşviklerden ziyade işsizliği önleyici aktif istihdam politikalarına daha fazla ağırlık verilmiştir (Ay, 2012). Bayraktar ve İncekara da (2013) pasif istihdam politikalarının 20. yy ilk çeyreğinden sonra uygulama alanı bulduğunu vurgulamış; pasif politikaların sorun çözmede yetersiz kalması nedeniyle aktif politika gereksiniminin ortaya

¹ Kamunun eşleştirme ve danışmanlık hizmetleri 2) Mesleki eğitim 3) Sübvansiyon edilmiş istihdam (özel sektöre yönelik sübvansiyon, kendi işini kuranlara yardım, doğrudan kamu sektöründe istihdam v.s.) 4) Gençlere yönelik politikalar 5) Sakatlara yönelik politikalar 6) İşsizlik sigortası 7) Erken emeklilik

çıkıldığını ifade etmişlerdir. Türkiye’de genç işsizliği ile mücadelede uygulanan aktif istihdam politikaları 1988 yılında başlamış (Ay, 2012) ve bu politikaların içerikleri (Bayraktar ve İncekara,2013) aşağıda verilmiştir:

- Doğrudan Kamu İstihdamı
- İş Arama Yardımları ve İstihdam Hizmetleri
- Eğitim- Mesleki Eğitim Programları
- Ücret ve İstihdam Sübvansiyonu
- Kendi İşini Kuranlara Yardım
- Çalışma Sürelerinin Esnekleştirilmesi
- Özel İstihdam Bürolarının Kurulması

Türkiye’de uygulanan aktif istihdam politikaları içerisinde, kırsal gençlikle doğrudan ilgili bir istihdam politikası bulunmamaktadır. Çok genel olarak dezavantajlı gruplardan bahsedilmekle birlikte bu ifade kırsal gençleri kapsamaktan uzaktır. Doğrudan istihdam politikası içinde olmayan ancak kırsal kalkınma destekleri kapsamında ele alınan “Genç Çiftçi Projeleri” ile ilgili yayınlanan tebliğ (Re-Ga, 2017) ise aktif istihdam amaçlı bir uygulama olarak görülebilir. Genç Çiftçi Projeleri” ile ilgili yayınlanan tebliğ; tarımda sürdürülebilirliğin sağlanması, genç çiftçilerin girişimciliğinin desteklenmesi, gelir düzeyinin yükseltilmesi, alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması ve kırsalda genç nüfusun istihdamına katkı sağlayacak kırsal alandaki tarımsal üretime yönelik projelerin desteklenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir (Madde 1). Tebliğ, kırsal alanda yaşayan genç çiftçilerin mahallinde uygulayacağı bitkisel, hayvansal, yöresel tarım ürünleri, tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik projelere otuz bin TL’ye kadar hibe ödenmesine ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır (Madde 2) . Bu tebliğde hibe desteği başvuru şartları arasında yaş sınırı 18-41 yaş aralığı olarak belirlenmiş (Üçüncü Bölüm, Madde 11b); Uygulama alanı ise nüfusu 20.000’den az olan yerleşim birimleri (Dördüncü Bölüm, Madde 14-1) olarak sınırlandırılmıştır.

Bunun dışında AB Hibe Desteği ile İŞ-KUR tarafından kırsalda 15-29 yaş aralığındaki gençlere girişimcilik becerilerini artırmak için eğitim verilmesi planlanmıştır. Özellikle tarım ve hayvancılık konusunda iş kurmak isteyenlere danışmanlık hizmeti verilecektir (<https://sgkhaberajansi.com>).

Kırsal Gençlerde İşsizliğin Nedenleri, Kır ve Tarımı Terk Etme Eğilimleri

Türkiye’nin toplumsal ve kültürel yapısı temelinde gençliğin en önemli sorunu ekonomik sorunlardır. İşsizlik, geçim sıkıntısı, hayat pahalılığı, parasızlık ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler gençleri etkilemektedir (Bayhan,2013). Kırsal kesimde gerek gizli işsizlik gerekse

kırsalın sahip olduğu sınırlı sosyo-ekonomik imkânlar gençleri kırsal alandan uzaklaştırmaktadır. Kongar (2005) tarımdaki gelirin düşüklüğü ve toprağın çok eşitsiz dağılımının köylüleri tarımı bırakmaya zorladığını ifade etmiş; Cumhuriyetin kuruluşundan beri izlenen sanayileşme siyasetinin tarım kesimi üzerinde değişik şekillerde etkisi olduğunu vurgulamıştır. Bunların yanı sıra tarımda mekanizasyonun artmasının, topraksızlığın, düşük verimliliğin ve tarımın GSMH'daki payının azalmasının da tarımı ve köyü bırakmaya yani kentleşmeye, bir diğer ifadeyle kırsal göçe neden olduğunu açıklamıştır. Bu etkilerden doğal olarak kırsal gençlik de muaf değildir. Genellikle kente yerleşme eğilimde olan kırsal gençlik, yeterli eğitim düzeyine de sahip olmadığı için kentsel kesimde sigortasız, süresiz ve vasıfsız işlerde çalışmaktadır. Kırsal kesimde gençlerin işsizliğinin nedenleri şu şekilde özetlenebilir:

1. **Yüksek Aile Genişliği Sayısı:** Kırsal nüfus azalma eğilimine girse de, aile genişliği düşmüş olsa da halen kırsal kesimde mevcut aile genişliği yüksektir ve bölgeler arasında oldukça önemli farklılıklar vardır. Bu durum ailede kişi başına gelirlerinin azalmasına, okula gönderilmemeye, işsizliğe ve göçe neden olmaktadır.
2. **Nüfus Sayısına Bağlı Olarak Kişi Başına Düşen Tarımsal Arazi Varlığının Düşüklüğü:** Sonuna gelinen tarımsal arazi varlığımız kırsal nüfusun yüksekliği, yanlış tarım ve miras politikaları sonucu gün geçtikçe azalmakta ve daha fazla parçalanmaktadır. Mevcut yapılan düzenlemeler ise yetersiz olduğu için bölünme artacak ve yeter geliri işletme büyüklüğü azalmaya devam edecektir. Bu durum da işsizlik ve göçün en önemli nedenlerindedir.
3. **Ortalama Tarımsal İşletme Genişliğinin Düşüklüğü ve Buna Bağlı Gelir Yetersizliği:** Türkiye'de genel olarak tarımsal işletme genişliği düşüktür ve son yıllarda çok az yükselme eğilimine girmiştir. Ancak bu durum tarımsal faaliyeti terk eden işletme sayısının artmasından kaynaklanmaktadır. Ortalama işletme genişliğinin düşüklüğü, miras ve terk etme nedeniyle kırsal gençlerde işsizlik artmaktadır.
4. **Tarım Dışı İş İmkânlarının Azlığı ve Bu İşlerde Toplumsal Cinsiyet Ayrımının Olması:** Kırsal kesimde tarım dışı iş imkânları oldukça azdır ve toplumsal cinsiyet ayrımı nedeniyle mevcut işler erkek odaklıdır. Tarım dışında şoförlük, ticaret vb. işler erkekler tarafından yapılmakta ve kadınlar ağırlıklı olarak ev hanımı statüsünde çalışmaktadırlar. El sanatları gibi faaliyetler kadınlar tarafından eskisi gibi rağbet görmemektedir. Bu nedenle özellikle kadınlar evlenerek kente yerleşmeyi düşünmektedir. Düşük eğitim nedeniyle de kentte de ev hanımı statülerini devam ettirmektedirler.
5. **Kırsalda Lise Düzeyinde Eğitim Veren Okulların Bulunmaması:** Bu durum özellikle kızların erken evlenmesine, eğitimine devam etmemesine ve çalışma hayatından çekilmesine neden olmaktadır. Ebeveynler kızlarını lise eğitimi için başka şehre, taşınmalı eğitim mevcut olsa da, yatılı veya gününbirlik olarak göndermek istememektedirler. Kırsalda yetersiz arazi genişliği ve tarım dışı iş imkanlarının yok denecek kadar az olması da kadın işsizliğini artıran bir unsurdur.

- 6. Kırsal Gençleri Doğrudan Hedeflemeyen İstihdam Politikaları:** Mevcut istihdam politikaları tüm iyi niyetli uğraşlara karşın kır kent ayrımı yapmaktan uzaktır ve bu da işsizliğin temel nedenlerinden biridir.
- 7. Kırsal Alanlar İçin Düşünülen “Yerinde Kalkınma” Kavramının Sadece Söylemde Kalması ve Bunu Sağlayacak Sosyo-Ekonomik Önlemlerin Alınmaması:** Yerinde kalkınma oluşturmanın temel hedefi öncelikli olarak gelir imkânı sağlamaktır. Gençlerin sadece gelire odaklı olarak kırdaki kalmaları da zor olduğuna göre ciddi sosyal önlemlerin de ortaya konması gerekmektedir. Göçün önlenemediği bir durumda yerinde kalkınma kimlerle ve kim için sağlanacaktır? Bu soruların cevaplarının verilmesi için öncelikle gençler hedefe konmalı ve sosyo-ekonomik içerikli özel politikalar geliştirilmelidir.
- 8. Kırsal Toplumun Özelliklerini, Toplumsal Cinsiyet Ayrımını, Sürdürülebilirliği ve Bölgesel Farklılıkları Dikkate Almayan Kırsal Kalkınma Politika Ve Programları:** Yukarıdan aşağıya uygulanan kalkınma ve istihdam politikalarının çoğunluğu başarısız olmaya mahkûmdur. Katılımcılığın olmadığı bir durumda, özellikle mevcut iletişim çağındaki gençler açısından, başarı sağlamak olası değildir.
- 9. Uygulanan Tarım Politikalarının Yetersizliği Sonucu Üretici Gelirlerinin Sürekli Düşmesi ve Tarımın Meslek Olarak Değerini Yitirmesi:** Gerek gençler gerekse orta yaş üreticiler açısından tarımın terk edilmesindeki en önemli etmenlerden biri de mevcut tarım politikalarının yetersizliğidir. Avrupa Birliği’ndeki destek ve örgütlenmeden yoksun olan üreticiler ve gençler için tarımın terk edilmesi ve işsizlik kaçınılmazdır. AB uyum politikalarının toplumsal yapımızı dikkate almadan uygulanması bunun en önemli nedenidir.
- 10. Tarım Politikalarının Yukarıdan Aşağıya Uygulanması ve Bu Uygulamalarda Hedef Kitlenin Katılımının Olmaması:** Son yıllarda özellikle AB uyum politikalarının toplumsal yapımızı dikkate almadan uygulanması ve üreticilerin hiçbir zaman katılımının önemsenmemesi nedeniyle de işsizlik oluşmaktadır. Katılım için tarımsal örgütlenme gereklidir ancak bu durum Türkiye’de yaygın değildir.
- 11. Kırsal Kesimde Örgütlenme Eksikliği ve Özellikle Gençlerin Örgütlü Tarımsal Faaliyetlere Özendirilmemesi:** Sadece gençlerin değil genel olarak tarımsal kesimin örgütlenme düzeyi düşüktür ve mevcut başarılı örnekler oldukça azdır. Bu da masraf ve kazanç açısından işsizliği etkileyen bir diğer unsurdur.
- 12. Kırsal Gençlerin Değişen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özellikleri Nedeniyle Kırdaki Kalmak İstememeleri ve Tarımsal Üretime Olan İlgisizlikleri:** Mevcut toplumsal yapıdaki ve gençlerdeki değişim doğal olarak kırdaki gençleri de etkilemektedir. Kırdaki çözümlerle beraber, gençler tarımsal faaliyet dışında daha yüksek statülü işleri ve hayatı tercih etmektedirler.

- 13. Kapalı Kırsal Toplum Yapısı:** Gençler açısından özellikle kuşak çatışmasına, yeniliklere kapalılığa ve toplumsal cinsiyet ayrımına neden olmaktadır. Bu ise gençlerin kırdan uzaklaşmalarında, iş imkânı olsa bile, en önemli nedenlerin başında gelmektedir.
- 14. Kırsal Gençlerin Nitelikli İstihdama Cevap Veremeyen Eğitim Düzeyi:** Kapalı toplumsal yapı ve mevcut eğitimin kırsal insanlar tarafından çok tercih edilmemesine bağlı olarak nitelikli istihdama cevap verecek eğitime sahip kırsal genç sayısı yüksek değildir. Özellikle toplumsal cinsiyet açısından kadınların eğitim düzeyleri de erkeklere göre düşüktür.
- 15. Kırsal Gençlerin Eğitim ve Mesleki Bilgiye Ulaşım Zorlukları:** Kırsal toplumun kendine has sosyo-ekonomik ve coğrafik özellikleri nedeniyle bilgiye erişim zordur. Eğitim düzeyinin düşüklüğü de bilgiye erişimde ayrı bir sorundur. Bu durum iş, eğitim, destek vb. mevcut fırsatların gençler tarafından değerlendirilememesine neden olmaktadır.
- 16. Toplumsal Cinayet Eşitsizliği:** Kırsal alanda hemen hemen tüm konularda, ataerkil yapının da etkisiyle toplumsal cinsiyet eşitsizliği mevcuttur. Kadın aleyhine işleyen miras hukuku, kadınların arazi üzerinde söz sahibi olamaması, eğitim hakkından yararlanamaması, çalışma açısından özgür olamaması vb. tüm konular kadın işgücünü olumsuz etkilemektedir. Bu da genç kadınların işsizliğinin arkasındaki en önemli etmenlerden biridir.

Kısaca kırsal alanların sahip olduğu sosyo-ekonomik yetersizlikler (itici güçler) gençlerin en önemli işsizlik nedenleri olarak özetlenebilir. Bunun bir sonraki boyutu ise kentin çekici yönleri ve iletili güçler sayesinde gençlerin kırdan kente göç etme eğilimlerinin artmasıdır. Kırsal kesimin itici ve kentin çekici faktörleri sonucunda kırsal gençlerde kırsal alanları ve tarımı terk etme eğilimleri oldukça yüksek düzeye ulaşmış olup cinsiyete göre de farklılık göstermemektedir. Değişik araştırma sonuçları bu olguyu desteklemektedir. Adana köylerinde yapılan bir çalışmada görüşülen orta yaş ve üstü üreticilerin % 81.7’si tarımsal faaliyetleri sonuna kadar devam ettireceğini, çünkü başka bir işleri olmadığını ifade etmiş ancak % 42.3’ü tarımsal faaliyetlerin çocukları tarafından devam ettirilme durumunun belirsiz olduğunu ifade etmişlerdir (Kantar, 2000). Doğu Akdeniz Bölgesi İlleri’ne ait Türk, Arap ve Muhacir köylerinde kadınlarla yapılan bir çalışmada (Davran ve Bektaş, 2010) üçüncü kuşak genç kadınların tarımda çalışma oranları oldukça düşük olup (sırasıyla % 8.6, % 0.7 ve % 0.0) öğrencilerin ve ev kadını olanların oranı oldukça yüksektir. Kozan iline bağlı bir köyde yapılan çalışmada (Davran ve ark., 2013/a) ise genç erkeklerin % 11.3’ü tarımsal faaliyetle ilgilenirken bu oran genç kadınlarda % 20.0’dır. Kadınların % 48.0’ı; erkeklerin ise % 57.0’ı tarımı terk etmek istemektedir. Yine Kozan iline bağlı sosyo-kültürel olarak farklılık gösteren Türk, Arap ve Muhacir köylerinde kadınlarla yapılan bir başka çalışmada (Davran ve ark., 2013b), köylerin temel geçim kaynağı tarım olmakla birlikte, genç kadınların hiçbiri tarımsal faaliyetlerle uğraşmamakta ve ev hanımı olarak yaşamlarına devam etmektedirler. Ordu ili köylerinde Davran ve ark. (2015). yapılan bir çalışmada kuşaklararası toplumsal değişme incelenmiş ve buna göre üçüncü kuşağın

(gençlerin) tarım dışı işlere yöneledikleri ve tarımı terk etme eğilimlerinin yüksekliği vurgulanmıştır. Söz konusu çalışmada genç kadınların % 88'i; genç erkeklerin ise % 89'u şehre yerleşmek ve tarımı terk etmek istemektedirler. Davran ve ark. (2016/a) tarafından Gaziantep köylerinde yapılan bir diğer kuşaklararası çalışmada, ortalama 21.8 yaşında olan genç erkeklerin (üçüncü kuşak) % 59.5'i şehre yerleşmek isterken, % 33.8'i ise kararsız kalmıştır. Bu çalışmadaki genç erkeklerin tarıma yatırım yapma eğilimleri de oldukça düşüktür. Gençlerin sadece % 8.6'sı tarıma yatırım yapmak isterken; % 12.8'i de arazi satın almak istemektedir. Adana İli İmamoğlu ilçesine bağlı bir köyde yapılan diğer bir kuşaklararası araştırmada ise üçüncü kuşak genç kadınların % 97.4'ü, erkeklerin ise % 91.9'u şehre yerleşmek isterken; erkeklerin %89,3'ü tarıma yatırım yapmak istememektedir (Davran ve ark., 2016/b). Mardin ili köylerinde yapılan bir diğer çalışmada (Davran ve Ark., 2017) yine genç erkeklerin % 88.3'ü tarımı tamamen bırakmak ve şehre yerleşmek isterken; % 31.8'i kesinlikle tarıma yatırım yapmayı istememekte sadece arazi satın almayı (% 57.6) düşünmektedir. Bıçkı tarafından Çanakkale köylerinde yapılan bir çalışmada (2011/a) 15-34 yaş aralığındaki kırsal gençlerle görüşülmüş ve gençlerin % 71.4'ünün kentte göç etmeyi düşündükleri tespit edilmiştir. Bıçkı'nın bir diğer çalışmasında (2011/b) yine Çanakkale'ye bağlı bir köy incelenmiş ve görüşülen ailelerin %71,5'inin çalışma çağında çocukları olup; bunların önemli bir kısmının (% 60.0'i) işsizlik, okulsuzluk ve evlilik nedeniyle kentte göç ederek kırsal alanı terk ettikleri saptanmıştır. Işık ve Pınarcıoğlu (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinin ilk kuruluşunda belirleyici rolü oynayanların İstanbul dışından göçle gelenler (%70) olduğu belirtilmiş; yapılan saha çalışmasında 45 yaş altında yığılma olduğu saptanmış; bu durumun genç aileler tarafından yapılan göçle alakalı olduğu vurgulanmıştır.

Sonuç olarak kırsal gençlerin kente yerleşmeyi ve yaşamlarını kentte sürdürmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bunun temel nedeni ekonomik olmakla beraber aynı zamanda eğitim, sosyal hayat, tarımsal faaliyeti sevmeme vb. nedenler de gençleri köyden uzaklaştırmaktadır. Özellikle 50'li yıllardan sonra hızlanan kırsal kalkınma hamleleri kırsal alanla kentlerin bağıni kolaylaştırmış; iletişim ve ulaşımdaki gelişmelere paralel olarak kırsal toplum yapısı çözülmeye başlamıştır. Bu durum, özellikle gençlerin kırsal alandan ayrılmak istemelerindeki temel etmenlerden biridir. Bıçkı (2011/b) kırsal alanda yeterli geçim imkânı sağlanmış olsa, hatta kente göç halinde kırdaki gelir düzeyinin altına düşme riski olsa bile, gençlerin kenti tercih etmelerinin giderek daha çok gözlemlendiğini belirtmiştir.

Kırsal Gençlik ve Tarımsal İstihdam Açısından SWOT (GZFT) Analizi

SWOT analizi, herhangi bir kuruluşun, örgütün, kamu kurumunun ya da özel sektör firmasının içsel durumunu ve onu çevreleyen dışsal faktörleri tahlil etmek için kullanılan yöntemlerden biridir. Bir anlamda, mevcut durumun, tüm yönleriyle, iç ve dış dinamiklerin de göz önünde bulundurulmasıyla, fotoğrafının çekilmesidir. Kökleri 1950'lere uzanmakla birlikte, akademik biçimini alması 1970'lerde Stanford'da olmuştur. SWOT analizi, stratejik bir plan geliştirilmesi aşamasında, sorun tanımlama ve çözüm oluşturulması aşamalarında ve nicel verilerin yetersiz, bilgilerin kişilerin belleklerinde olduğu durumların analizinde kul-

lanılan bir yöntemdir İngilizce ‘deki dört kelimenin baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır² (Oğuz ve Ark.,2010).

Kırsal gençliğin karşı karşıya olduğu istihdam sorunları ve gerek tarımsal üretim gerekse tarımsal istihdamın geleceği açısından Türkiye’deki mevcut durumu görmek için SWOT analizi yapılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Kırsal Gençliğin İstihdamı Açısından SWOT Analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal kesimde çocuk ve genç nüfus oranının yüksekliği • Tarım sektörünün Türkiye’de sosyo-ekonomik olarak önemli olması • Genç kırsal kadınların işbirliğine ve çalışmaya istekleri • Sadece kentte yerleşmek isteyen ama somut olarak ne yapacağını bilemeyen gençlerin doğru politikalarla kırdan kalmaya yönlendirilebilme imkanı • Hemen her türlü tarımsal üretime imkân veren iklim yapısı • Ziraat mühendisliği eğitimi alan genç nüfus oranının yüksekliği • Kırsal alanların önemli bir kısmını sosyo-ekonomik tesisler (sinema, okul, spor sahası vb.) için fiziki olarak uygun olması. • Kırsal kesimde toprakla kurulan bağın ve toprağa atfedilen değerlerin yüksek olması 	<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal gençlerin düşük eğitim düzeyi • Kırsal kesimde, özellikle genç kırsal kadınlarda, erken yaşta yapılan evliliklerin yaygınlığı • Tarım sektörünün yapısal sorunları (düşük arazi genişliği, düşük verimlilik vb.) • Tarım ve tarım dışı düşük düzeyde ve atıl örgütlenme yapısı nedeniyle tarımsal üretim ve el sanatları üretiminde araçların etkin olması • Gençlerin kente yerleşmeyi düşünmesi ama kentte ne yapacağını bilememesi. • Kentte yaşam imkânları konusunda gençlerin yetersiz ve yanlış bilgisi • Ziraat Mühendisliği eğitimi alan, kırsal kökenli ve tarımsal arazisi olan gençlerin de tarımsal üretim yapmak istememesi • Düşük girişimcilik yapısı • Gençlerin istihdam sorununun, genellikle, çözüm odaklı değil sorun tespit odaklı ele alınması. • Kırsal gençlerin mevcut kırsal kalkınma destek ve programlarından haberdar olamamaları. • Kırsal gençleri özellikle tarımsal istihdam konusunda yönlendirecek yayım çalışmalarının yetersizliği ve süreksizliği. • Kırsal gençlere dönük uygulanan eğitim projelerini, tarımsal üretime ve girişimciliğe yönlendirecek teknik ve maddi desteklerin, danışmanlıkların olmaması.

² (Strengths-Güçlü Yönler/Weaknesses-Zayıf Yönler/Opportunities-Fırsatlar/Threats-Tehditler).

Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal ve uluslararası kırsal kalkınma politika ve programlarında genç nüfusa verilen önem • Toplumsal cinsiyet açısından, girişimcilik vb. konularda kadınlara yapılan pozitif ayrımcılık • Türkiye’de tarımsal ihracatın önemli bir kısmının tarıma dayalı sanayi ürünlerinden oluşması • Kırsal kesime yerleşen ve tarımsal üretim yapmaya başlayan genç kentli insanların olması • Organik tarımsal üretimin ve/veya iyi tarım uygulamalarının artan önemi • Dağlık alanlarda organik tarımsal üretime imkân veren, tarımsal kimyasallarla kirlenmemiş temiz toprak, su ve hava yapısı • Türkiye’de, diğer birçok ülkede olduğu gibi, aşırı yoksul olan nüfusun yok denecek kadar az olması • Türkiye’nin iş bulma açısından düşük risk grubunda yer alan ülkelerden olması • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının tüm Türkiye’de ilçe ve il düzeyinde örgütlenmiş olması • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığında tarımsal istihdam ve girişimcilik açısından danışmanlık yapabilecek yaygın elemanlarının ve sosyologların bulunması • Türkiye’de üniversitelerin önemli bir kısmında Ziraat Mühendisliği eğitimin verilmesi • Ziraat Mühendisi sayısının fazlalığı • Özel sektörün ve kişilerin teknoloji ağırlıklı tarıma ilgisi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal gençlerde göç eğiliminin yüksekliği • Tarımın gerek ebeveynler gerekse gençler tarafından meslek olarak görülmemesi • Tarımsal politikaların yetersizliği ve yanlışlığı • Kent merkezine yakın yerlerdeki tarımsal arazilerin tarım dışı amaçlarla kullanılması • Tarım arazilerinin yapılaşmaya açılması • Tarımsal girdi maliyetlerinin yüksekliği • HES santrallerinin kırsal nüfusu ve tarımsal üretimi tehdit etmesi • Genç kadınların istihdamında oldukça önemli olan kırsal el sanatlarının (hali, kilim, bez dokuma vb.) kaybolmaya yüz tutması • Kırsal gençlerin köyü terk etmeleriyle tarımsal alanların atıl kalması ve büyük işletmeler tarafından satın alınarak kapitalist çiftliklerin oluşması • İstihdam sorunlarından bağımsız düşünülemez olan yoksulluk oranlarının yükselmesi. • Çocuk ve genç nüfus oranının yüksekliği nedeniyle işgücü açısından düşük ücret ve yüksek rekabet durumu

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

SWOT analizine göre Türkiye açısından güçlü yönlerimiz özellikle sahip olduğumuz kırsal genç işgücü ve tarımsal üretime elverişli iklim şartlarıdır. Doğru yönlendirildiği takdirde yerinde kalkınma ve tarımsal üretimin sürekliliğini sağlayacak önemli bir durumdur. Zayıflıklarımız ise ağırlıklı olarak kırsal gençlerin eğitimsizliği, gelir düşüklüğü, topraksızlık, kırsal

yoksulluk ve uygulanan kırsal kalkınma programlarının eğitim boyutuyla sınırlı kalması gibi unsurlar nedeniyle gençlerin tarımsal üretimden uzaklaşmak istemeleridir. Bu sorun çözümlenmedikçe güçlü yönlerimizin ve Türkiye’de aşırı yoksul bulunmaması ile işgücü açısından düşük risk grubunda yer almamız gibi fırsatlarımızın olması önemli bir çözüm üretmeyecektir. Tarımsal istihdam açısından en önemli tehditler ise gençlerde göç eğiliminin yüksekliliği, bu eğilimin sadece ekonomik yetersizlikten kaynaklanmaması, tarımın meslek olarak görülmemesi ve tarımsal üretim politikalarının yetersizliği olarak özetlenebilir.

İstihdam Açısından Kırsal Gençler ve Tarımla İlgili Olası Senaryolar

Mevcut şartlar altında kırsal gençlerle ilgili ümit verici senaryolar düşünmek çok mümkün olmamakla birlikte, doğru politikaların uygulanması halinde çözülmesi zor olmayan bir sorun olduğu rahatlıkla söylenebilir. İstihdam konusundaki senaryoları toplumsal cinsiyet açısından özelleştirerek ve tarım açısından ele almak gerekmektedir. Bu çalışmada bu senaryolar sadece istihdam politika ve programları kapsamında ele alınmıştır. Ancak bu senaryoların tarım ve kırsal kalkınma politikaları açısından da incelenmesi gereklidir. Konuyla ilgili senaryolar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. İstihdam Açısından Kırsal Gençler ve Tarımla İlgili Olası Senaryolar

Senaryolar	Kırsal Genç Kadınlar	Kırsal Genç Erkekler	Tarım Sektörü
1. Mevcut İstihdam politikaları ve programlarının devamı durumunda	<ul style="list-style-type: none"> • Ülke GSMH’da ev kadını oranlarının yüksekliği nedeniyle devam eden kayıplar • Kente göç eğiliminin devamı, vasıfsız, sigortasız ve süreksiz işlerde çalışma • Geçimlik üretimden kopma • Erken evlilik oranlarının artarak devamı • Yüksek doğurganlık • Artan yoksulluk • Artan şiddet ve buna bağlı aile bütünlüğünün bozulması ve yoksulluğun şiddetlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarımı terk etme • Tarım arazilerinin satışı nedeniyle sürekli topraksız ve işsiz kalma • Kente göç eğiliminin artarak devamı • Vasıfsız, sigortasız ve süreksiz işlerde çalışma • Geçimlik üretimden kopma • Kırsal alanın sosyal refah fonksiyonunu yitirmesi • Yabancılaşma • Artan işsizlik oranları 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarımın terk edilme oranlarının artması • Tarımsal üretimin kendine yeter durumdan uzaklaşması • Tarımsal alanların atıl kalması • Kapitalist büyük işletmelerin oluşumunun hızlanması • Tarıma dayalı sanayinin hammadde temininde sorun yaşanması • Tarım alanlarının amaç dışı kullanımının artması • Kırsal alanın sosyal refah fonksiyonunu yitirmesi • Yerde kalkınma sağlanamaması • Gecekondulaşma ve kentleşme sorunlarının artması

<p>2.Gençlere yönelik genel istihdam politika ve programlarının uygulanması durumunda</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mevcut istihdam durumunun biraz düzelerek devam etmesi • Kırsal genç kadınlar özel olarak vurgulanmadığı için mevcut politikalarından fazlaca yararlanamama • Farklı sosyo-ekonomik kırsal alanlarda yaşayanların eşit düzeyde yararlanamaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Mevcut istihdam durumunun biraz düzelerek devam etmesi • Kırsal genç erkekler özel olarak vurgulanmadığı için mevcut politikalarından fazlaca yararlanamama • Farklı sosyo-ekonomik kırsal alanlarda yaşayanların eşit düzeyde yararlanamaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarımdaki mevcut üretim ve istihdam durumunun biraz düzelerek devam etmesi
<p>3. Kırsal Gençlere özel istihdam politika ve programlarının uygulanması durumunda</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal el sanatlarının devamı • Örgütlü üretimin sağlanması • Sigortalı çalışma imkânı • Geçimlik üretimden kopmama • Tarımsal üretime ilgi artması • Erken evlilik oranlarının düşmesi • Doğurganlığın azalması • Azalan yoksulluk • Azalan şiddet ve buna bağlı aile bütünlüğünün korunması • Ülke GSMH'da çalışan kadınların artması nedeniyle kayıpların olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarımı terk etme eğiliminin azalması • Tarım dışı iş imkânlarının değerlendirilmesi • Tarım arazilerinin satılmaması nedeniyle topraksız ve işsiz kalmama • Vasıfsız, sigortasız ve süresiz işlerde çalışmama • Geçimlik üretimden kopmama • Azalan işsizlik oranları • Tarımsal üretime yeniden ilgi çekme 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarımın terk edilme oranlarının azalması • Tarımsal üretimin kendine yeter durumu koruması • Tarımsal alanların atıl kalmaması • Kapitalist büyük işletmelerin oluşumunun yavaşlaması • Tarıma dayalı sanayinin hammadde teminini sağlama • Tarım alanlarının amaç dışı kullanımının azalması • Kırsal alanın sosyal refah fonksiyonuna devam etmesi • Yerde kalkınma sağlanması • Gecekondulaşma ve kentleşme sorunlarının azalması

Tablo 3 incelendiğinde, mevcut istihdam politikalarının devamı durumunda, kırsal gençlikle ilgili istihdam sorunlarının devam edeceği rahatlıkla söylenebilir. Özellikle tarım sektöründen kaçış, kırsal kesimde işsizlik, tarım topraklarının atıl kalması ve amaç dışı kullanımları gibi sorunlar hem birbirini etkileyecek; hem de mevcut durumdan etkilenerek yeni ve daha olumsuz durumları yaratacaklardır. Tüm gençleri hedef alan istihdam politikaları, şüphesiz gençlere özel olmaları nedeniyle, işsizlik sorununa çözüm sağlayacaklardır.

Ancak kır ve kent arasındaki sosyo ekonomik farklılıklar nedeniyle, ele alınacak mevcut politikaların özelleştirilmesi daha fazla katkı sağlayacaktır. Kırsal gençlere dönük istihdam politikaları ise soruna büyük ölçüde çözüm getirecektir. Ancak bu politikaların mevcut kırsal kalkınma politikaları ile uyumlu olması ve toplumsal cinsiyet bakış açısıyla ele alınması halinde fayda sağlayacağı söylenebilir. Yanı sıra bölgesel farklılıkların da dikkate alınması gereklidir.

Sonuç ve Tartışma

Tüm dünyada genç kesimin istihdamı önemli bir sorun olarak yaşanmakta ve kırsal kesimindeki gençlerin tarımdan kopuşu gözlenmektedir. Türkiye'de de tarım tüm önemine rağmen, özellikle son yıllarda, tarım sektörünün içinde bulunduğu sosyo-ekonomik sorunlar, uygulanan tarım, istihdam ve eğitim politikaları, AB uyum süreci, iklim vb. faktörlerin olumsuz etkileri nedeniyle üreticileri tarımdan kopma aşamasına getirmekte; özellikle üçüncü ve genç kuşakta tarımı terk etme eğilimleri oldukça yüksek düzeye ulaşmaktadır. Gençler tarafından tarımın terk edilme eğiliminin artması, hemen her bölgede karşımıza çıkan ve süregelen önemli bir sorundur. Bu durum önümüzdeki yıllarda, zaten hâlihazırda yaşanan ve oldukça yüksek olan genç işsizlik oranlarını artıracak olup; buna bağlı olarak uzun vadede tarımda kendine yeterliliğin azalmasına, tarım topraklarının amaç dışı kullanımına, yerinde kırsal kalkınma hedeflerinden uzaklaşmaya ve sonuçta yine işsizliğe neden olacaktır. Bu döngü, gerekli önlemler alınmazsa, birbirini karşılıklı olarak etkilemeye ve sorunu büyütmeyle devam edecektir. Sorun sadece gençlerin kırdaki kalması ve tarımsal üretimi devam ettirmesi de olmayıp; aynı zamanda göç ve göçün yarattığı kentsel çevre sorunları, yabancılaşma, gecekondulaşma vb. olguları da içermektedir.

Bu çalışmanın ana teması olarak, tarımın geleceği ve devamlılığı açısından kırsal gençlik ve istihdam düşünüldüğünde, kırsaldaki gençlerin tarım sektöründe devam etmesi önem arz etmektedir. Bu yüzden de ülkelerin çiftçi yaş ortalamalarına dikkat etmesi ve buna göre gelecek planlaması yapması ve politika geliştirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de rakamlar dünya ortalamalarından düşük olmakla beraber yine de dikkat edilmesi gereken bir düzeydedir.

Diğer bir konu ise gençlikle ilgili politikalarıdır. Doğrudan kırsal gençleri hedefleyen politikalar bulunmamakla birlikte; Türkiye'de gençler açısından uygulamaya konulan politika ve programlar da, tüm iyi niyetli çabalara karşılık, istenen atılımı yapmaya engel olmaktadır. Bunda özellikle, istihdamı da içinde barındıran, kırsal kalkınma odaklı politika ve programların eğitim verme düzeyinde kalması, gençleri istihdama ve girişimcilğe yönlendirememesi oldukça etkilidir. Kırsal kesimdeki gençlerin zaten sınırlı olan eğitim düzeyleri ve mevcut eğitimlerinin niteliği, aldıkları eğitimi uygulamaya aktarabilecek yeterliliğe sahip değildir. Bu nedenle gençler eğitim sonrası ciddi danışmanlık hizmetine ihtiyaç duymaktadırlar. Ayrıca maddi destekle teşvik edilmeye çalışılan kırsal kalkınma/girişimcilik çabaları da (örn. Genç Çiftçi Projesi, Kırsal alanda Sosyal Destek Projesi, Kooperatif Mülkiyetinde Projeler vb.) yine yeterli eğitim, mesleki tecrübe, danışmanlık vb. hizmetlerin eksikliği ne-

deniyle çok başarılı olmamaktadır. Özellikle kooperatif kurulmasını teşvik eden uygulamalar, kendi içerisinde gayet mantıklı olmakla beraber, kırsal toplumsal yapı özelliklerimiz ve teknik sorunlar nedeniyle istenen gelişmeyi sağlamaktan uzaktır. İstihdam politikaları açısından kırsal gençlerle ilgili özel plan ve program yapılması gerekmektedir. Kırsal kalınma ve tarımsal istihdam önemseniyorsa, bu sınıflama yapılmalıdır.

Diğer yandan 10. BYKP’da (Anonim, 2013/b) “Planın Temel Amaçları ve İlkeler” bölümünde de çocuklar ve gençler birlikte ele alınmıştır. Birlikte ele alınması doğru amaç ve hedefleri ortaya koymayı engellemesinin yanı sıra; kır ve kent ayrımının yapılmamış olması da ayrıca amaç ve hedeflerin doğru saptanmasında sorun yaratacaktır. Söz konusu planın mevcut durum analizinde “genç işsizliğinin yüksek olmasından, işgücüne katılımın düşüklüğünden ve gençlerin temel becerilerindeki eksikliklerinden” bahsedilmektedir (261. Madde). Özellikle bu beceri eksikliği kır ve kent arasında ayrım yapılmasını gerektiren en önemli nedenlerin başında gelmektedir. Planın hedefler kısmında ise “...eğitimde ve istihdamda olmayan gençlerin ekonomik ve toplumsal hayata katılımlarının artırılması” hedeflenmektedir (264. Madde). Planın gençlerle ilgili politikalar bölümünde ise ne yazık ki somut öneriler bulunmamaktadır. Gençlerin sosyal hayata katılımının özendirilmesi (Madde 268) ve zararlı alışkanlıklara yönelmelerini engelleyici faaliyetlere devam edilmesinden (Madde 269) bahsedilmektedir. Bunlar gençlerin istihdamına doğrudan çözüm yaratan politikalar değildir.

İstihdamla ilgili politikalar açısından kır ve kent gençliğinin yanı sıra, gençlerin kadın ve erkek olarak da ayrılması ve buna göre politikalar üretilmesi gerekmektedir. Kırsalda zaten kadın olarak birçok sorunu olan genç kadınlar için temel çözümlerden bir tanesi kadını tarım ve tarım dışı alanlarda istihdam edebilmektir. Tarımsal üretimle uğraşmasına rağmen kendini üretici olarak görmeyen kadınların bu konuda yönlendirilmeleri oldukça önemlidir. Özellikle genç kadınların istihdamı halinde erken yaşta yapılan evlilikler, ergen başına yüksek doğurganlık, bağımlı nüfus vb. demografik göstergelerde oldukça önemli iyileşmeler sağlanabilecek; gittikçe yükselen ve ağırlıklı olarak ekonomik yetersizlikten kaynaklanan kadına şiddet olgusu da uzun vadede azalma eğilimine girebilecektir. Özellikle kente yerleşmek ve kırdan kurtulmak isteyen genç kadınlar için evlilik önemli bir araç olmaktadır. Bu nedenle kadını hem ekonomik hem de sosyal olarak kırdan tutabilecek önlemlere ihtiyaç vardır. Kadınlar için her ne kadar ulusal (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü) ve uluslararası alanda (BM ve alt kuruluşları olan ILO, FAO vb.) çalışan birçok kurum ve STK’lar olmasına rağmen, kırsal alan için yapılan kadın çalışmalarında özel olarak genç kadınları hedefleyen çalışmalar azdır ve ağırlıklı olarak istihdamla ilgili değildir.

Kırsal istihdam sorunu açısından yapılan SWOT analizinde güçlü yönlerimiz ve fırsatlarımız olmasına rağmen zayıflıklarımızın ve tehditlerin de çok olması, sorunun önemini ve çözümü bulunmasını gerektirmektedir. Bu konuda yapılabilecek öneriler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Tüm çalışmalarda gençlik bütün olarak değil, özelleştirilerek ve toplumsal cinsiyet bazında ele alınmalıdır.
- Aktif istihdam politikaları kurumlar arası, kır-kent bazında ve özellikle gençlerin işbirliğiyle yapılmalıdır.
- Aktif istihdam politikalarında doğrudan kırsal gençleri hedefleyen politika ve programların olması gerekmektedir.
- Kırsal kesimde yaşayan gençlerin ihtiyaçlarının sadece ekonomik değil sosyal içeriğe de sahip olduğu düşünülerek istihdam odaklı çalışmalar yürütülmeli; bu çalışmalar sadece tarım değil tarım dışı iş ve sosyal imkânlarını da içermelidir.
- Küreselleşmeye bağlı olarak dünyada gerçekleşen tüm ekonomik sorunların Türkiye'yi de etkilediği dikkate alınmalı; küçük aile işletmelerinin ekonomik ve sosyal hayatı ayakta tutması nedeniyle kırsalda desteklenmesi ve gençlerin tarımı terk etmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir.
- Tarımda gelir düzeyini yükseltmeye imkân veren, üreticiyi piyasaya bağımlı olmaktan kurtarabilen ve etkin pazarlama ağı yaratabilen tarımsal örgütlenme düzeyinin geliştirilmesi ve bu yolla kırdan kente yapılan göçün ve kırsaldaki işsizliğin önlenmesi gerekmektedir.
- Geleceğin gençleri olan kırsal çocukların, tarımsal üretim açısından ilgilerini çekmek ve uzun vadede kırsal alanda kalmalarını özendirilebilmek için, tarımla ilgili uygulamaya dönük derslerin ilköğretim programına konması önemli olabilecektir.

Copyright © 2017 **Republic of Turkey Ministry of Youth and Sports**

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Journal of Youth Researches • November 2017 • 5(13) • 190-199

ISSN 2147-8473

Received | 30 September 2017

Accepted | 19 October 2017

ANALYSIS / RESEARCH

EXTENDED ABSTRACT

Employment in the Rural Youth in Turkey and the Future of Agricultural Employment

Müge K. Davran*

Burhan Özalp**

Naciye Tok***

Burak Öztornacı****

Introduction

Agriculture is always a prominent sector in Turkey. Agriculture protects Turkey from being dependent on external sources by supplying the vast majority of its own food need. Therefore, agriculture has an important role in the social and economic development of Turkey by supplying raw materials to other sectors (Anonim, 2013/a). And also, it is an important employment area for rural population. The total population is 79.8 million people

* Assoc. Prof., Çukurova University, Faculty of Agriculture, Department of Agricultural Economics, Sançam, Adana, mkantar@cu.edu.tr,

** Research Assistant, Çukurova University, Faculty of Agriculture, Department of Agricultural Economics, Sançam, Adana, bozalp@cu.edu.tr,

*** Assist. Prof., Adnan Menderes University, Atça Vocational School, Sultanhisar, Atça, naciye.tok@adu.edu.tr,

**** Research Assistant, Çukurova University, Faculty of Agriculture, Department of Agricultural Economics, Sançam, Adana, boztornaci@cu.edu.tr,

as of the year 2016 and 92.3% of these are urban population and 7.7% of these are rural population (TÜİK, 2017/a). Therefore, it is known that the rural population rate is higher. The reason of this is 6360 Law which forms Metropolitan Municipality Status and this increases 15 points of the rural population rate. It is not possible that rural population decreases from 22.7% (TÜİK, 2013) to 7.7 % in 2012. Calling rural areas as urban does not attribute them an urbanism feature in socio-economical and spatial terms. So, rural population has an important role in the socio-economical status of a country.

In spite of the importance of agriculture, the socio-economic issues, applied agriculture, employment and education policies, EU harmonization process, climate are bringing producers to the stage of rupture from agriculture. Especially, the tendency to abandon agriculture in the third and young generation is particularly high. Particularly in rural areas, depending on the increasing interest in education and the fact that agriculture is not preferred as a profession, young people from migrate from rural areas to cities for work opportunities and education and the increasing tendency of young people to abandon agriculture is an important problem that is seen in almost every region.

Turkey is facing a serious problem of unemployment as it is in all countries of the World. The factors that distinguish Turkey from some developed countries and cause this problem to reach more serious dimensions are that the youth unemployment rate, which is a special area of unemployment in the country, is quite high and Turkey has a predominantly young population structure. Looking at the problem of young unemployment, a more complicated structure emerges compared to the problem of general unemployment (Bayraktar and İncekara, 2013). Moreover, since young people, especially in statistics and politics, are not divided in rural and urban but are treated as a whole, the problems cannot be completely determined and solutions cannot be produced.

The aim of this study is to address the neglected employment problems of rural youth in Turkey and to make suggestions by discussing the issues according to the observations and the data obtained from field work in accordance with the purpose. Firstly the importance of agriculture for Turkey has been revealed; the current situation of employment and unemployment statistics for rural youth is examined; employment policies are discussed; the reasons for unemployment, the tendency to abandon rural areas and agriculture have been revealed; SWOT analysis has been carried out in terms of rural youth and employment and some suggestions have been developed.

The Importance of Agriculture and Agricultural Employment for Turkey

It is a fact that agricultural areas in Turkey are shrinking rapidly. According to GTHB (2017 / a) records, agricultural areas, which were 27,856 thousand hectares in 1990, are lost about their 15%, and in 2016, it is declined to 23,763 thousand hectares. Similarly, while in 1990 the rural population was 41%, of the whole population, it decreased to 23% in 2012. In 2016, the percentage was about 8% due to the law change. When the period between 1990 and 2012 is considered, the rural population loss is 26% (TUIK, 2017 / b). These developments also reflected the employment status in agriculture. While employment in agriculture was 47% in 1990, it was 20% in 2016.

In Turkey, the distance between the input prices and the prices suggested by farmers makes the agricultural production more difficult. For the farmers, the sustainability of agriculture depends on external borrowing. For this reason, the agricultural loans used between 2012 and 2016 have increased very rapidly.

Losing the reputation of agriculture in the eyes of young people in rural areas leads to not seeing agriculture as a means of subsistence for a good life. As a result, it is difficult for young people to stay in rural areas and to be employed in agriculture.

Young Population in Turkey, Current Situation of Unemployment and Employment

According to the results of ADNK in 2016 (TURKSTAT, 2017 / c), the population of between the ages of 15-24 in Turkey is announced as 16.3% (12 million 989 thousand 42 people).

According to the results of the same study, 24% of the age group of 15-24 did not take part in either employment or education; this ratio is 14.6% for males and 33.5% for females. In 2016, the youth unemployment rate was 19.6%. This figure shows that approximately one out of every five young people is unemployed.

Employment Areas of Rural Young People

In TURKSTAT statistics, there is no direct statistics on the employment area of rural young people. In large agricultural enterprises, young family members, mainly men can contribute to the sector by studying in Agricultural Faculties. However, if there is

a possibility of employment in non-agricultural jobs, agriculture is used as the second source of income. In small enterprises, women and men are involved in agricultural activity based on social sex in the framework of division of labor.

In landless or low-landed families, seasonal agricultural labor, especially for women, creates an important employment area for non-occupational agriculture.

Employment Policies Related to Rural Youth

Within the active employment policies in Turkey, there is no employment policy directly related to the rural youth. Although very general disadvantaged groups are mentioned, and this is far from rural youth.

The Causes of Unemployment in Rural Youth, Trends in Abandonment and Leaving Agriculture

On the basis of Turkey's social and cultural structure, the most important problem of youth is economic problems. Unemployment, living difficulties, cost of living, inequality in income distribution and inequality influence young people (Bayhan, 2013). Limited socio-economic opportunities in rural areas, where there is hidden unemployment, keep youth away from rural areas.

In short, the socio-economic inadequacies (driving forces) that rural areas have are the most important reasons for unemployment among young people. The next dimension of this is the increasing tendency of young people to migrate from the city to the city due to attractive aspects and communicative attractions of the city. The tendency of rural people to leave rural areas and agriculture has reached a very high level and does not differ according to sex.

It is seen that rural young people prefer to settle in the city and to live their lives in the city. The main reason for this is economic, but at the same time the reasons like education, social life, dislike of agricultural activities and so on keep young people out of the village. Especially after the 50's, the rural development movements which accelerated facilitated the connection of the cities with the rural areas. In parallel with the developments in communication and transportation, the structure of the rural community has begun to be solved. This is one of the main factors in the young people's desire to leave the rural area.

SWOT Analysis for Rural Youth and Agricultural Employment

According to the SWOT analysis, in terms of Turkey our strengths are especially the rural young labor force and favorable climate conditions for agricultural production. Our weaknesses are the desire of young people to move away from agricultural production, mainly due to the lack of education of rural youth, low income, landlessness, rural poverty and limited rural development programs. Unless this problem is resolved, our opportunities like having strong strengths and not having extreme poverty and being in a low risk group in terms of labor force will not be able to provide an important solution. The most important threats in terms of agricultural employment can be summarized as high migration tendency in young people, it is not only due to economic inadequacy, but also due to discredit agriculture as a profession and inadequate agricultural production policies.

Rural Youth in Terms of Employment and Possible Scenarios Related to Agriculture

In terms of employment within the research, three possible scenarios for rural youth and agriculture have been envisaged. These are the continuation of existing employment policies and programs, implementation of general employment policies and programs for young people and implementation of policies and programs for employment of rural youth. These scenarios have been examined in relation to rural young women, rural young men and the agriculture sector in general.

Conclusion and Discussion

Due to the negative effects of factors like applied agriculture, employment and education policies, EU harmonization process, climate etc., socio-economic problems in agriculture sector in Turkey bring producers to the stage of breakage from agriculture. The tendency to abandon agriculture in the young generation is quite high. This will increase the youth unemployment rates, which are already quite high in the coming years; consequently it will cause reducing self-sufficiency in agriculture in the long run, the unintended use of agricultural land, moving away from on-site rural development goals and eventually unemployment again. At the same time, this problem contains processes like immigration and migration, urban environmental problems, alienation.

In order to make young people in rural areas continue in the sector of agriculture, states need to pay attention to farmer's age averages and future plan. According to Trakya Development Agency's work with population living in rural area, the average age of the relevant rural population is 51.2; 90% of them are engaged in farming (Anonymous, 2013 / c). In another survey conducted with farmers (Keleş, 2015) in the Çumra county of Konya, the average age of farmers was 47. In a study conducted with farmers in Van province, the average producer age was 46.7 (Terin and Ateş, 2010). In the study conducted in the villages of Adana province, 59.8% of the farmers were in the age range of 46-95 (Kantar, 2000). Therefore, figures should be paid attention in Turkey.

Another issue is politics related to youth. With no direct policies aimed at rural youth, the implemented policies and programs in terms of young people in Turkey also prevent the desired advance. Especially, it is very effective that policies and programs oriented the rural development, which also include employment, remain at the level of education. In rural areas the young people who has limited education levels and the quality of their current education are not qualified enough to transfer to the training. For this reason, young people need serious counseling after education. In addition, rural development / entrepreneurship efforts (eg Young Farmer Project, Social Support Project in Rural Area, Projects in Cooperative Owned Area, etc.), which are trying to be encouraged with financial support, also fail due to the lack of services like sufficient education and professional experience. In terms of employment policies, special plans and programs for rural youth are needed. Relevant policies and programs need to be privatized according to different geographical regions within rural and urban areas. It is necessary for young people to be separated as men and women and politics should be produced according to this.

As a result; youth should be discussed privately and through gender-based terms, not in whole, in all studies. Active employment policies should be made between institutions, on a rural-urban basis, and in particular by the cooperation of young people. Active employment policies require policies and programs that target rural youth directly. Considering that the needs of young people living in rural areas are about only economic but also social aspects, employment-oriented studies should be carried out; these studies should include not only agriculture but also non-agricultural work and social facilities. It should be taken into consideration that all the economic problems that are taking place in the world due to globalization influence Turkey as well; it is necessary to support the small family businesses in the countryside due to economic and social survival and to prevent the young people from leaving agriculture.

It is necessary to improve the level of agricultural organization which enables to raise the level of income in agriculture, to relieve the producers from being dependent on the market and to create an effective marketing network, and to prevent immigration from rural areas and rural unemployment. It may be important for agriculture-related lessons to be put into primary education for rural young children, to draw attention to agricultural production and to encourage them to stay in rural areas in the long run.

Kaynakça/ References

- Anonim, (2013/a). Antepfıstığı Sektörünün Geliştirilmesi Projesi, <http://www.ika.org.tr/upload/yazilar/TRC112DFD2024-Antepfistigi-Sektorunun-Gelistirilmesi-Projesi-552654.pdf> , adresinden edinilmiştir.
- Anonim, (2013/b). Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara 2013. www.kalkinma.gov.tr adresinden edinilmiştir.
- Anonim, (2013/c). Trakya Kalkınma Ajansı Çiftçi Algısı Analizi, Kantitatif Rapor-Anket Çalışması, www.trakya2023.com/uploads/docs/0909201337QcdT.pdf, adresinden edinilmiştir.
- Anonim, (2017). İstihdam Politikası Nedir?, www.hukukmedeniyeti.org/istihdam-politikasi/nedir/ , adresinden edinilmiştir.
- Ay, S., (2012). Türkiye’de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Yıl:2012, Cilt:19, Sayı:2, Manisa, Sayfa: 321-341.
- Bakırcı, M., (2007). “Türkiye’de Kırsal Kalkınma: Kavramlar- Politikalar- Uygulamalar”, 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, ISBN:978-9944-77-120-7, 416 s.
- Bayhan, V., (2013). Türkiye’de Gençlik: Sorunlar, Değerler ve Değişimler, Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal yapısı (Edt. Mehmet Zencirkıran), 4. Baskı, Dora Basım-yayın Ltd.Şti., Bursa, ISBN:978-605-4798-13-1, Sayfa:369-401.
- Bayraktar, S., İncekara, A., (2013). “Türkiye’nin Genç İşsizlik Profili, Çalışma İlişkileri Dergisi, (Edt: Cam, E.) Cilt 4, Sayı:1, Sayfa:15-38.
- BDDK, (2017). Aylık Bülten, <http://ebulten.bddk.org.tr> adresinden edinilmiştir.
- Bıçkı, D.,(2011/a). Geleceğin Kentte İnşası: Çanakkale Kırsalında Göç Eğilimleri, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl: 2011, Cilt:16, Sayı:3, Sayfa:149-169.
- Bıçkı, D.,(2011b). Türkiye Kırsalında Yoksulluk Sorunu: Çanakkale Kocalar Köyü Örneği, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:XXX, Sayı:1, 2011, Sayfa: 161-180.
- Davran, M.K., Özalp, B., Fırat, H., Yurt, B., Yıldız, F., (2016/a). Gaziantep İli Yavuzeli İlçesine Bağlı Köylerde Antepfıstığı Yetiştiren Tarımsal İşletmelerde Toplumsal ve Tarımsal Değişme, Ç.Ü.Z.F. Tarım Ekonomisi Bölümü Bitirme Tezi Çalışması (Tez Danışmanı: Müge K. Davran).
- Davran, M.K. Özalp, B., Kaya, H.Z., Koçhan, R., (2017). Mardin İli Kızıltepe İlçesi Köylerinde Tarımsal ve Toplumsal Değişme, Ç.Ü.Z.F. Tarım Ekonomisi Bölümü Bitirme Tezi Çalışması, (Tez Danışmanı: Müge K. Davran).

- Davran, M.K. Özalp, B., Kılınç, H., Bayrak, M., Çoşkun, N., (2013/a), Kırsal Alanda Demografik Göstergelerin ve Sosyo-Ekonomik Yaşam Biçimlerinin Toplumsal Cinsiyet ve Kuşaklar Açısından Değişimi, Ç.Ü.Z.F. Tarım Ekonomisi Bölümü Bitirme Tezi Çalışması, (Tez Danışmanı: Müge K. Davran).
- Davran, M.K., Özalp, B., Bolat, F., Yüzal, B., Abdal, R., (2016/b). Danacılı Köyünde Toplumsal Değişme ve Toplumsal Cinsiyet, Ç.Ü.Z.F. Tarım Ekonomisi Bölümü Bitirme Tezi Çalışması, (Tez Danışmanı: Müge K. Davran).
- Davran, M.K., Özalp, B., Ekmekçi, Z., (2015). Kırsal Kesimde Toplumsal Değişmenin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi. 1. Uluslararası Kadın Çalışmaları Kongresi (Tam Metin Bildiri)/(Yayın No:1972844)
- Davran, M.K., Bektas, F., (2010). Muhacir Arap Ve Türkmen Köylerinde Yasayan Kadın Nüfusun Sosyo-Demografik Göstergeler Açısından Kusaklararası Değişimi. I. Ulusal Nüfusbilim Kongresi (Geniş Özet Bildiri)/(Yayın No:679630)
- Davran M.K., Özalp, B., Işık, S., Gezer, P., Balık, S., (2013/b). Kırsal Kadınların Sosyo-Demografik Göstergelerinin Etnik **Köken ve Kuşaklar Açısından Değişimi: Adana İli Kozan İlçesi** Buldukları, Yükseköğren ve Pekmezci Köyleri, Ç.Ü.Z.F. Tarım Ekonomisi Bölümü Bitirme Tezi Çalışması, (Tez Danışmanı: Müge K. Davran).
- DPT, (1994). Kırsal Sanayi Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları, Yayın No: DPT: 2356, ÖİK:424, Ankara.
- FAOSTAT, (2017). Population, <http://www.fao.org/faostat/en/#data>, adresinden edinilmiştir.
- Gökçe, B., (1984). Orta Öğretim Gençliğinin Beklentisi ve Sorunları, MEB Yayınları, İstanbul.
- GTHB, (2017/a). Bitkisel Üretim Verileri, <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BUGEM.pdf> adresinden edinilmiştir.
- GTHB, (2017/b). Tarımsal Araştırma Verileri, http://www.tarim.gov.tr/Belgeler/SagMenuVeriler/Tarimsal_Veriler.pdf adresinden edinilmiştir.
- Işık, O., Pınarcıoğlu, M.M., (2009). Nöbetleşe Yoksulluk Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği (Editör: Tanıl Bora), İletişim Yayınları 736, Araştırma İnceleme Dizisi 114, ISBN-13:978-975-470-901-8, 7. Baskı, İstanbul, 368 s.
- Jöhr, H., (2012). Where are the Future Farmers to Grow Our Food?, International Food and Agribusiness Management Review Volume 15 Special Issue A, pp. 9-11
- Kantar, M., (2000). "Adana İl Merkezinde ve Kırsal Alanında Yaşayarak Tarımsal Faaliyetlerine Devam Eden Ailelerde Toplumsal Yapı ve Toplumsal Cinsiyet". Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Kod No:561, Adana.
- Keleş, İ., (2015). Çumra İlçesi Tarım İşletmelerinin Tarımsal Yapısı ve Mekanizasyon Düzeyinin Belirlenmesi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü YL Tezi, Tarım Makinaları ve Teknolojileri Mühendisliği Anabilim Dalı, 60 sayfa, <http://acikerisim.selcuk.edu.tr.8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/4647/409855.pdf?sequence=1> adresinden edinilmiştir.
- Keyder, Ç., Yenal, Z., (2013). Bildiğimiz Tarımın Sonu Küresel İktidar ve Köylülük, İletişim Yayınları, 237 sayfa.
- Kılıç, C., (2016). Çalışma Yaşamı (Genç İşsiz Liginde Dünya Tırmanışta Türkiye Daha İyi) www.mil-lyet.com.tr/yazarlar/cem-kilic/genc-issiz-liginde-dunya-tirmanista-turkiye--daha--iyi--2302180/ adresinden edinilmiştir.

- Kongar, E., (2005). 21. Yüzyıl'da Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, 36. Basım, Remzi Kitabevi, Büyük Fikir Kitapları Dizisi:101, ISBN:975-14-0624-2, İstanbul, 725 sayfa.
- Marshall, G., (1999). Sosyoloji Sözlüğü (Çev: Osman Akinhay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, 917 sayfa, Ankara.
- Oğuz, L., Tuncel, Ş., Tursun, S., Badem, M., İpek, M., Enal, A., (2010). SWOT Analizi Nedir? http://www.imidb.hacettepe.edu.tr/grupcalisma/Swot_Analizi_Nedir_221210.ppt adresinden edinilmiştir.
- Olhan, E., (2012). Türkiye'de Son 10 Yılda Tarımsal Destekler, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/5f352e642cb16f6_ek.pdf?dergi=139139 adresinden edinilmiştir.
- Oral, N., 2013. Tarımda Özelleştirme Uygulamaları, Türkiye'de Tarımın Ekonomi Politikası 1923-2103, (Editör: Dr. Necdet ORAL), TMMOB Ziraat Mühendisleri Bursa Şubesi & NotaBene Yayınları, Ankara, 488 sayfa.
- Özüoğlu, M. (2011). Küçük Köylülüğe Sermaye Kapanı: Türkiye'de Tarım Çalışmaları ve Köylülük Üzerine Gözlemler, Note Bene Yayınları, 1. Baskı, ISBN:978-605-5513-06-1, Ankara, 207 s.
- Ryder, G., (2015). Gençlerin İstihdamı, ILO Türkiye Ofisi, Haberler-Duyurular, 26 Kasım 2015, www.ilo.org/ankara/news/WCMS_429843/lang--tr/index.htm adresinden edinilmiştir.
- Re-Ga, (2012). On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf , adresinden edinilmiştir.
- Re-Ga, (2017). Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (TEBLİĞ NO: 2017/10), Resmi Gazete, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Sayı: 30024. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/03/20170331-14.htm> adresinden edinilmiştir.
- Terin, M., Ateş, H.Ç., (2010). Çiftçilerin Örgütlenme Düzeyi ve Örgütlerden Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Van İli Örneği, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 47 (3):265-274, ISSN:1018-8851, http://egeweb.ege.edu.tr/zfdergi/edergiziraat/2010_cilt47/s3/07.pdf , adresinden edinilmiştir.
- TMO, (2017). Hububat Raporu 2016, www.tmo.gov.tr adresinden edinilmiştir.
- TÜİK, (2013). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2012, TÜİK Haber Bülteni, Sayı: 13425, 28 Ocak 2013, www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13425 adresinden edinilmiştir.
- TÜİK, (2016). Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi ve Belde/köy Nüfusu 2007-2016, www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 adresinden edinilmiştir.
- TÜİK, (2017/a). İstihdam, İşsizlik ve Ücret İstatistikleri, www.tuik.gov.tr adresinden edinilmiştir.
- TÜİK, (2017/b). Nüfus ve Demografi İstatistikleri, www.tuik.gov.tr adresinden edinilmiştir.
- TÜİK, (2017/c). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2016, TÜİK Haber Bülteni, Sayı: 24638, 31 Ocak 2017, www.tuik.gov.tr/HbGetir.HTMLdo?id=24638 adresinden edinilmiştir.
- TÜİK, (2017/d). İstatistiklerle Gençlik 2016, TÜİK Haber Bülteni, Sayı: 24648, 16 Mayıs 2016., www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24648 adresinden edinilmiştir.
- TÜİK, (2017/c). İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İşteki Durumu 2016, TÜİK İşgücü İstatistikleri 2016, www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?method=temelist adresinden edinilmiştir.
- USDA, 2012., US Farm and Farmers, Preliminary Report Highlights, 2012 Census of Agriculture, <https://www.agcensus.usda.gov/> adresinden edinilmiştir.

- Yıldırım, Ç., Akın, T., 2017. Akıllı Köy, Tarımsal Sorunlara Bilişim Çözümleri, www.tabit.com.tr adresinden edinilmiştir.
- <https://sgkhaberajansi.com/etiket/iskur> ; <https://sgkhaberajansi.com/kirsalda-issiz-genc-kalmayacak-h8187.html>. Erişim tarihi: 17.10.2017.
- <http://www.gidahatti.com> , Gıda Hattı- Ana Sayfa-Haber- Kırsal Nüfus Eriyor, <http://www.gidahatti.com/kirsal-nufus-eriyor-85964/> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 25.09.2017.
- www.un.org , Definition of Youth, www.un.org/esa/sosdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 19.09.2017.
- www.resmigazete.gov.tr , Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2017/10, Birinci Bölüm, Tanımlar, Madde 4-1ç, 31 Mart 2017, Sayı: 30024), www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/03/20170331-14.htm adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 19.09.2017.